

коментират партийно-правителствените мероприятия и критикуват остро ръководителите на страната⁶²⁴.

14.1.2. Царските офицери

Към 1948 г., по мнение на ДС – Пловдив, „много малко от бившите царски офицери са преминали на отечественофронтовски позиции или го правят фиктивно за да не навредят на децата си и на близките си“. Някои от тях са вербувани, например в Смолян от 13 души царски офицери, които живеят там – шестима са вербувани от ДС⁶²⁵.

В Пловдивски окръг към 1955 г. вражеският контингент измежду бившите царски офицери наброява 1413 души, от които 273 са оперативно интересни за ДС. Повечето от тях живеят в градовете на окръга и работят предимно като счетоводители, контрольори, касиери, домакини, магазинери, нормировчици, шофьори и монтьори. В затвора се намират 15 души, дванадесет от които са с висши офицерски чинове⁶²⁶.

През 1959 г. в Пловдив-град вражески настроени са 177 бивши царски офицери и всеки от тях е под активно наблюдение, с досие, попълвано от донесенията на 27 агенти, които ползват осем явочни квартири⁶²⁷. По-голямата част от царските офицери „искат час по-скоро да настъпят дългоочакваните събития за да се ликвидира с настоящото политическо положение в страната. С омраза говорят за успехите на социалистическите страни и с уважение и любов за Запада и неговата политика.“ Агентите „Загоров“, „Пловдивски“ и „Кирил“ следят полк. Борис Хумбаджиев, полк. Панталей Ракаров, майор Димитър Пешев и др. Друга група от осем агенти наблюдават бившите офицери Стефан Калайджиев, Илия Николов, Стефан Г. Кирков, Илия Трифонов, Тодор Тодоров, Никола Митов, Тодор Бояджиев, Минчо Бракалов, полковниците Иван Георгиев, Тома Киров, Духо Каров, Стефан Сомлев, генерал Христо Лилков и др.

⁶²⁴ Пак там, л. 3.

⁶²⁵ АКРДОПБГДСРСБНА – Пд, ф. 1, оп. 17, а.е. 95, л. 13, информация по линия царски офицери в Пловдивски окръг за дейността им и линия на поведение след V конгрес на БКП.

⁶²⁶ АКРДОПБГДСРСБНА – Пд, ф. 1, оп. 17, а.е. 95, справка за състоянието на агентурно-оперативната работа по линия на царски офицери за първото тримесечие на 1955 г.

⁶²⁷ АКРДОПБГДСРСБНА – Пд, ф. 1, оп. 16, а.е. 66, т. 1, отчетен доклад относно агентурно-оперативната работа на Градско управление на МВР – Пловдив по линия „царски офицери“ за времето от 1 януари 1959 г. до 31 декември 1959 г.

Генерал Никола Генчев

Под контрола на ДС – Пловдив е и генерал Никола Генчев (1897, Брацигово – 1962, Пловдив), един от офицерите от Военния съюз, с богат военен опит, привлечен от ОФ власт в командването на армията след 9 септември 1944 г. Произведен е в чин генерал-майор и е назначен за командир на 2-ра пехотна Тракийска дивизия. За проявен героизъм в боевете при Стражин дивизията получава името „Стражинска“, а генералът в най-критичния момент, за да вдигне войниците в атака, влиза пръв в боя с оръжие в ръка. Става популярен във войската и обществото – в пресата го наричат храбрец, герой, неустрашим, легендарен, народен генерал. Още на фронта той влиза в конфликт с политическите командири, по-късно сваля портрети на комунисти от спалните помещения в казармите в Пловдив и Варна, където вече като генерал-лейтенант командва Трета армия.

В края на 1945 г. е началник на канцеларията на министъра на войната, но след като БКП изцяло поема контрола върху армията, е пенсиониран. Два месеца по-късно, през декември 1946 г., е задържан в отдела за вътрешно разузнаване РО-2 с обвинение, че е свързан с нелегална военна организация, но поради недоказване на вина след около сто дни е освободен⁶²⁸. На 1 юни 1949 г. отново е арестуван и измъчван, за да признае, че е английски шпионин. Следствието трае 30 месеца, генералът не признава вина, изпратен е в концлагера „Белене“ за една година, но излиза оттам след две години и половина.

През април 1954 г. е изправен пред съда за това, че през 1923 г., когато е спасявал Брацигово при септемврийския метеж, организиран от БКП, е разпоредил убийството на трима метежници. Вкаран е за година и половина в Пловдивския затвор, откъдето излиза без право на пенсия, обречен на мизерия, и попада в полезрението на ДС и във враждебната среда на съквартилантите, които смятат че:

„същият е чужд човек на народната власт и гледат на него с презрение и омраза... Съпругата му Росица Николова е домакиня, безпар-

⁶²⁸ Обвиненията се дължат до голяма степен на признанията на полк. Марко Иванов, изтръгнати след жестоки изтезания, но разплитането се усложнява заради самоубийството на адютанта на ген. Д. Велчев подполк. Стоян Златев. Така тръгва операцията срещу „Неутрален офицер“ и „Военна тайна организация“. През 1947 г. след процеса „Неутрален офицер“ са осъдени 37 старши офицери, а при процеса срещу Военния съюз – 40 души. Марко Иванов е осъден на 15 г. затвор. След излизането от затвора работи като монтажист в циментовия завод в Златна Панега, където е под плътното наблюдение на ДС от агентите „Краев“ и „Караджов“.

тийна, чужда на новото социалистическо общество и в квартала се ползва с името на открит враг на народната власт“, а нейният брат е инженер, на работа в Пловдив, за когото „*съквартилците се възмущават, че при народната власт е дадено на такъв мръсник да е завършил образование и да се приеме на работа. Понастоящем е безпартиен отявлен враг на народната власт.*“⁶²⁹

Дъщерята на генерал Генчев, по професия зъболекар, също е определена като отявлен враг, а нейният съпруг Дечко Фратев, член-съдия на Окръжния съд, е освободен от работа и е заличен като адвокат „по решение на местните партийни органи, въпреки нежеланието на Министерството на правосъдието“. Причината е вражеският характер на семейството на генерал Генчев, независимо че оперативният работник от ДС № 9767 събира сведения, които показват, че: „В работата си обекта като съдия и като адвокат е един от най-добрите. Развива много добре съдебните въпроси и владее добре работата си. Бил много упорит и трудолюбив човек и с желание изпълнява своите обязанности. Поставените задачи изпълнява винаги навреме“⁶³⁰.

Това е наградата от БКП за патриота от Брацигово, който посвещава живота си на България, но не скланя глава пред комунистическия режим, дори в най-мрачния му период. Делото за оперативно наблюдение в ДС на генерал Генчев е прекратено четири месеца след смъртта му.

Полковник Иван Бонев

В състава на дивизията на генерал Генчев е и 9-и Пловдивски (Клементински) полк, с командир полковник Иван Бонев, роден в с. Кара Топрак (дн. Черноземен), Пловдивска област. Участник в Първата световна война при завоя на река Черна със същия полк, когато командир е легендарният военачалник подполковник Борис Дрангов. Той е военен с безупречна кариера, а полкът му е героичната емблема на Пловдив. Командири на полка в миналото, освен Борис Дрангов, са майор Петко Стоянов, капитан Никифор Никифоров и полковниците Стилиян Ковачев, Васил Делов, Иван Бошнаков, Димо Христов, Коста Киселов. През октомври 1944 г.

⁶²⁹ АКРДОПБГДСРСБНА – Пд, ф. 1, оп. 16, а.е. 103, списъци, справки, характеристики и други материали за членове на Пловдивската адвокатска колегия, вражески настроени спрямо народната власт, изготвени през 1958–1961 г.

⁶³⁰ Пак там, Биографична справка на ДС за Дечко Матев Фратев.

полкът води тежки битки при Деве баир и победата осигурява следващите успешни операции на българската армия в Македония (за нея полковник Бонев е награден с орден „За храброст“, а делегация от кюстендилци, водена от кмета д-р Ливадински, го провъзгласява за почетен гражданин на Кюстендил), при овладяването на Варовище и Крива паланка и битката при Стражин. В някои пленени германски документи заради превземането на Стражинската позиция 9-и полк е наречен „бесния полк“.

В края на 1944 г., след първата фаза на войната, полкът тържествено е посрещнат в Пловдив, но полковник Бонев е арестуван и осъден по недоказани обвинения за извършени от полка му репресии преди „Девети“ в село Стряма. Присъдата е 15 г. строг тъмничен затвор, глоба от 3 млн. лв., лишаване от граждански права за срок от 20 г. и конфискуване на движимото и недвижимото имущество. Година по-късно е реабилитиран, но след отказа му да застане на страната на ОФ власт в Пловдив, отново е арестуван и изпратен в концлагера „Росица“, където се разболява и умира на 51-годишна възраст в края на 1946 г., тъй като не успява да се възстанови от тежките рани, получени от жесток побой в с. Брезово, Пловдивско, преди докарването му в концлагера⁶³¹.

Синът на полковник Иван Бонев, д-р Боню Иванов Бонев, е под активно наблюдение на ДС със съмнения за шпионаж в полза на английското разузнаване⁶³². През 1975 г. „делото за оперативно наблюдение прераства в дело за оперативна разработка с участието на отдел 5 от управление 6 на ДС и ВКР Пловдив за активни действия по установяване, дали той е в услуга на чуждото разузнаване“.

14.1.3. Юристите

Непосредствено след 9 септември 1944 г. в Пловдив съществуват четири юридически консултации със 137 членове⁶³³. В юридическата консултация на Асеновград адвокатите са 12 души, в Карлово – 16, в Първомай – седем; в Смолян – петима, в Девин – четирима. През 1947 г. в Пловдивско са уволнени 176 юристи (адвокати, прокурори, съдии, юрисконсулти) за „вражески прояви в миналото“.

⁶³¹ Станилов, Васил. Адът: Лагерите и затворите. Т. III. Работилница за книжнина Васил Станилов, 2007, с. 152.

⁶³² АКРДОПБГДСРСБНА, ф. 22, оп. 1а, а.е. 885, доклад относно извършената проверка на състоянието на агентурно-оперативната работа в ОУ на МВР – Пловдив – VI управление на ДС.

⁶³³ АКРДОПБГДСРСБНА – Пд, ф. 1, оп. 16, а.е. 38, л. 37–38, справка меморандум на заличените адвокати в Пловдивски окръг.